

Det grønlandske sprog og køn

Beatrine Heilmann

Spørgsmålet om, hvordan sprog udtrykker køn, har i de seneste år fået stigende opmærksomhed i både sproglig og samfundsmæssig debat. I mange sprog er køn en fast grammatisk kategori, som påvirker substantiver, pronominer og bøjninger. Grønlandsk adskiller sig markant fra mange andre sprog på dette område. Sproget markerer ikke køn hverken i grammatik eller pronominer og kan derfor beskrives som et strukturelt kønsneutralt sprog.

Denne artikel undersøger, hvordan grønlandsk håndterer køn sprogligt – både i grammatikken, i ordforrådet og i den nutidige sprognormering. Artiklen viser, at den grønlandske kønsneutralitet ikke er resultatet af moderne sprogpolitiske reformer, men en indlejret egenskab ved sprogets struktur. Køn udtrykkes primært gennem ordforråd og betydning, når det er relevant i konteksten, hvilket gør sproget fleksibelt og inkluderende i sin struktur. Samtidig belyser artiklen, hvordan sproget har udviklet sig gennem mødet med dansk og moderne samfundsforandringer. Låneord, stillingsbetegnelser og personnavne afspejler både historiske påvirkninger og en aktuel bevægelse mod kønsneutralitet. Endelig beskrives Oqaasileriffiks arbejde med sprognormering og sprogteknologi, som spiller en central rolle i at bevare sprogets autenticitet og sikre dets udvikling i takt med tidens værdier og behov.

Grønlandsk som grammatisk kønsneutralt sprog

Grønlandske navneord bliver kun bøjet efter kasus og tal, stedord som *taanna* og *una* kan henvise til både personer, dyr og genstande, og verber, såsom *ingerlavoq* ("han/hun/den/det går"), ændrer ikke form efter køn. Dermed kan man tale om personer og dyr uden på noget tidspunkt at angive deres køn på grønlandsk. Denne grammatiske kønsneutralitet på grønlandsk er ikke et resultat af moderne reformer, men en iboende egenskab ved sproget.

Køn udtrykt gennem ordforråd

På grønlandsk udtrykkes køn primært gennem ordforrådet og fremgår kun, når det er betydningsmæssigt relevant i sætningen. Når der ønskes en tydelig markering af køn, anvendes ordene *angut* ("mand") og *arnaq* ("kvinde") om mennesker. Disse ord fungerer også som stammer i betegnelser for dyrs køn: *angutiviaq* betegner et *bandyr* og *arnaviaq* et *hundyr*.

Denne leksikalske måde at udtrykke køn på viser, at grønlandsk ikke har grammatisk køn, men at køn kan fremhæves gennem betydningen af ord. Samtidig afspejler brugen af sådanne sammensætninger sprogets fleksibilitet og evne til at udtrykke både biologiske og sociale kategorier uden at gøre køn til en strukturel del af grammatikken.

Kønsspecifikke låneord og stillingsbetegnelser

Grønlandsk har gennem tiden optaget en række danske låneord, hvoraf flere har en kønnet oprindelse, f.eks. *formandi*, *målmandi*, *ombudsmandi*, *tjenestemandi* og *borgmesteri*. Disse ord blev hurtigt etableret i både skrift og tale og anvendes i dag som regel kønsneutralt, selvom deres oprindelse var kønsspecifik. Enkelte anvendes fortsat, særligt hvor der endnu ikke findes velkendte grønlandske alternativer. Låneordene afspejler den koloniale sprogpåvirkning, hvor embeds- og erhvervstitler blev indført gennem dansk (Oqaasileriffik, 2022). Denne udvikling viser, hvordan grønlandsk ikke blot har optaget låneord, men også omformet dem i overensstemmelse med sprogets egne strukturelle og sociale normer.

Nogle af de ældre låneord er siden blevet erstattet af grønlandske betegnelser uden kønsmarkering. Et eksempel er *formandi*, der blev afløst af *siulittaasq* ("den førende"). I Samuel Kleinschmidts ordbog fra 1871 beskrives *siulittaasq* som "en formand i en parlamentarisk eller lignende forsamling" (Kleinschmidt, 1871). Ordet består af roden *siulittar* ("gør det første for ham") og suffikset *-asq* ("den, der er"). Grundbetydningen er derfor "den, der står foran" eller "den, der leder". I 1800-tallets kontekst blev *formand* typisk forstået som en mandlig rolle, da de fleste ledende stillinger blev besat af mænd. Den oprindelige semantiske betydning er dog kønsneutral, og i dag bruges *siulittaasq* som en neutral betegnelse for ledere og repræsentanter af alle køn, f.eks. *Naalakkersuisut Siulittaasuat* ("Formanden for Naalakkersuisut").

En lignende udvikling ses i ordet *pisortaq*, der ifølge Chr. Rasmussen (1893) blev beskrevet som "den tilhørende gørende; spec. den som står for husvæsenet; en husholderske, husmor." I slutningen af 1800-tallet blev ordet altså brugt i en kønnet betydning om en kvinde, der stod for husholdningen. Ordet udspringer dog af verbalroden *pi* ("at gøre"), og grundbetydningen er dermed "den, der handler" eller "den, der tager ansvar". I dag bruges *pisortaq* som en fast kønsneutral betegnelse for "leder" eller "chef", hvilket viser, hvordan ordet har bevæget sig fra en kønnet social funktion til en neutral professionel titel.

Stillingsbetegnelser med grønlandsk oprindelse er i dag overvejende kønsneutrale, f.eks. *ilinniartitsisoq* ("den, der underviser" = *lærer*) og *naalakkersuisoq* ("den, der giver ordrer" = *minister*). Tidligere fandtes dog enkelte

kønsspecifikke betegnelser som *niviarsiaq* ("ung pige/jomfru", tidligere brugt om *sygeplejerske*), *ittoq* ("mandlig husbestyrer") og *ningioq* ("kvindelig husbestyrer"). Disse er i dag erstattet af kønsneutrale udtryk som *peqqissaasoq* ("sundhedsgiver", i stedet for *niviarsiaq*) og *pisortaq* ("chef", i stedet for *ittoq* og *ningioq*) (Oqaasileriffik, 2022).

Egennavne og køn

I grønlandsk kan personnavne (egennavne/proprier) være enten kønsspecifikke eller kønsneutrale. Kønsspecifikke navne afspejler ofte familiære relationer, som i *Naja* ("lillesøster") og *Aleqa* ("storesøster") for piger samt *Aqqalu* ("lillebror") og *Angaaq* ("morbroder") for drenge. Der er også andre navne, der udtrykker egenskaber eller karaktertræk, som bliver forbundet med bestemte kønsroller, f.eks. *Arnannguaq* ("lille kvinde" eller "kær kvinde"), *Angutinnuaq* ("lille mand"), *Nukappiaaluk* ("den unge mand") og *Paninnuaq* ("lille datter"). Sådanne navne viser, hvordan køn og sociale værdier er flettet sammen i den grønlandske navnetradition. Men der findes samtidig mange navne, som er kønsneutrale og kan bæres af personer uanset køn, f.eks. *Ivik* ("græsstrå"), *Inuk* ("menneske"), *Nanoq* ("isbjørn") og *Akisooq* ("den dyrebare") (Oqaasileriffik, 2020a), som udtrykker natur, menneskelighed eller værdier frem for familiære roller.

I den moderne grønlandske navngivningspraksis ses en tydelig udvikling mod større neutralitet og friere valg. Enkelte navne, der tidligere har været registreret som kønsspecifikke, ansøges i stigende grad hos Oqaasiliortut (Grønlands Sprognævn) om at kunne anvendes til begge køn. Denne udvikling afspejler, hvordan navngivning i Grønland bevæger sig fra en kønnet tradition mod en mere åben og inkluderende forståelse af sprog og kultur. Et eksempel er navnet *Anori* ("vind"), som traditionelt har været brugt til drenge, men som i 2024 blev godkendt af Oqaasiliortut til også at kunne tildeles piger. Denne udvikling i navngivning afspejler en bredere sproglig tendens, hvor neutralitet og inklusion bliver en del af det grønlandske sprogs selvforståelse.

Udvikling i navngivning viser, hvordan sproget afspejler ændringer i samfundets forståelse af køn og identitet. Ligesom personnavne har udviklet sig fra at udtrykke faste kønsroller til at blive mere åbne og inkluderende, har andre dele af sproget gennemgået en tilsvarende forandring, hvor værdiladede eller moraliserende udtryk gradvist er blevet erstattet af neutrale betegnelser.

Køn og værdiladede betegnelser

Sproget rummer ord og udtryk, der afspejler tidligere tiders opfattelser af køn, moral og sociale hierarkier. I grønlandsk findes eksempler på betegnelser,

hvor køn tidligere blev forbundet med værdiladede eller moraliserende betydninger. Et eksempel er ordet *niviarsiapilunneq* ("slem pige-sygdom"), som tidligere blev anvendt om kønssygdomme. Ordet kombinerer *niviarsiaq* ("ung pige") og suffikset *-piluk* ("slem") og afspejler, hvordan sygdom og moral engang blev koblet til kvindelighed. I dag bruges den kønsneutrale betegnelse *nappaatipiluk* ("slem sygdom"), som ikke peger på køn (Oqaasileriffik, 2022).

Hvor værdiladede betegnelser viser sprogets sociale dimension, peger arbejdet med sprogteknologi på de strukturelle sider af sprogets udvikling og anvendelse.

Sprogteknologi og oversættelse

Grønlandsk har den særlige fordel, at køn ikke markeres grammatisk eller i pronominer. Derfor kan en sætning som "han/hun/den spadserer til fjeldet" oversættes til *qaqqamut pisuttuarpoq* uden nogen form for kønsangivelse. Denne grammatiske neutralitet udgør en styrke, men medfører samtidig udfordringer ved oversættelse til sprog som dansk og engelsk, hvor køn ofte skal markeres. I sådanne tilfælde må konteksten eller personnavne bruges til at tilføje den manglende information.

Sprogteknologisk set skaber denne forskel mellem grønlandsk og kønsspecifikke sprog særlige udfordringer i maskinoversættelse, hvor algoritmer ofte mangler den nødvendige kontekst til at vælge korrekt køn i oversættelsen. Dette kan føre til tvetydighed eller fejlfortolkning, især i sætninger, hvor subjekter ikke er nævnt eksplicit.

For at imødegå disse problemer arbejder Oqaasileriffik med udviklingen af sprogteknologiske værktøjer, der kan identificere og tage egennavne samt analysere kontekstuelle led i teksten. Denne form for tagging gør det muligt at angive køn, når det er nødvendigt for oversættelsen, uden at ændre sprogets grammatiske neutralitet.

Sammenligning med andre nordiske sprog

Sammenlignet med de øvrige nordiske sprog adskiller grønlandsk sig markant ved sin grammatiske kønsneutralitet. Hvor dansk, norsk, svensk, islandsk og færøsk alle har køn som grammatisk kategori, kendes dette ikke i grønlandsk. I dansk skelnes der for eksempel mellem fælleskøn (*en lærer, en ven*) og intetkøn (*et barn, et bord*), mens islandsk og færøsk desuden markerer køn i både substantiver, pronominer og adjektiver (*hann/hún/það* på islandsk for *han/hun/det*).

I grønlandsk findes der derimod ingen tilsvarende grammatiske skel. Ord og pronominer ændrer ikke form efter køn, og et udsagnsord som *ingerlavog*

kan oversættes til både *han går*, *hun går* eller *den går* afhængigt af konteksten. Denne strukturelle neutralitet betyder, at køn kun fremgår, når det har betydningsmæssig relevans – typisk gennem ord som *angut* ("mand") og *ar-naq* ("kvinde").

Sproghistorisk har de nordiske sprog bevæget sig i retning af større kønsneutralitet i ordforrådet, men grammatikken fastholder stadig de traditionelle køns kategorier. Grønlandsk skiller sig dermed ud som et sprog, hvor neutralitet ikke er resultatet af moderne reformer, men et grundlæggende træk ved sprogets struktur. Denne forskel viser, hvordan køn i de nordiske sprog i højere grad er et grammatisk princip, mens det i grønlandsk primært er et semantisk og kulturelt udtryk.

Sprognormering som et kulturelt og politisk redskab

Sprognormering i Grønland er ikke alene et teknisk eller lingvistisk arbejde, men et kulturelt og politisk redskab. Når Oqaasiliortut (Grønlands Sprognævn) fastlægger, hvilke ord og udtryk der skal anvendes officielt, rækker arbejdet ud over spørgsmål om lingvistisk korrekthed. Det indebærer en normativ stillingtagen til, hvad der betragtes som legitimt, respektfuldt og fælles i et grønlandsk sprog- og kultursamfund, samt en bevidst markering af de værdier, sproget skal afspejle i et moderne Grønland.

Grønlandsk sprogpolitik har som mål at bevare sproget som et levende udtryk for grønlandsk kultur, samtidig med at det udvikles i takt med sociale og samfundsmæssige forandringer (Naalakkersuisut, 2009; Oqaasileriffik, 2020b). Dermed bliver sprognormering et redskab til både at afspejle og forme samfundets syn på køn, identitet og sproglig respekt. Når Oqaasiliortut beslutter, at visse ord bør erstattes med mere neutrale alternativer, eller når nye begreber tilføjes, er det en aktiv handling, der både fastholder sprogets integritet og markerer kulturelle værdier.

Et tydeligt eksempel på denne udvikling er *Sipineq*+-projektet, som har introduceret en række nye ord relateret til køn, krop og seksualitet. Projektet blev gennemført i samarbejde med LGBTQIA+-foreningen i Grønland og har givet sproget begreber, der tidligere manglede. De nye ord gør det muligt at tale om køn og identitet på grønlandsk uden at ty til danske eller engelske udtryk, og de skaber sproglig plads til oplevelser, som tidligere har været sprogligt usynlige (DR, 2024). Dermed fungerer sprognormeringen ikke blot som et værktøj til standardisering, men som en aktiv politisk handling, der fremmer inklusion, respekt og anerkendelse af mangfoldighed i det grønlandske samfund.

Sprognormeringens juridiske forankring betyder desuden, at de ord, Oqaasi-

liortut godkender, skal anvendes af myndigheder, i uddannelsesinstitutioner og i lovgivning. På denne måde bliver sprognormering en del af det officielle værdigrundlag, der både beskytter sproget og styrker Grønlands kulturelle selvbestemmelse.

Konklusion

Grønlandsk adskiller sig markant fra de øvrige nordiske sprog ved sin iboende grammatiske kønsneutralitet. Hvor andre sprog markerer køn i substantiver, pronominer og verber, tillader grønlandsk kommunikation uden kønnet reference. Køn udtrykkes kun, når det er semantisk eller kulturelt relevant, hvilket gør sproget funktionelt fleksibelt i brug.

Artiklen har vist, hvordan køn i grønlandsk hovedsageligt manifesteres gennem ordforråd, navngivning og låneord – ikke gennem grammatik. Låneord som *formandi* og *tjenestemandi* vidner om historiske påvirkninger fra dansk, mens udviklingen af kønsneutrale betegnelser og navne viser et sprogsamfund i bevægelse mod større inklusion og ligestilling. Samtidig illustrerer værdiladede udtryk som *niviarsiapilunneq* den historiske sammenhæng mellem sprog, moral og kønsopfattelse – og hvordan moderne normering søger at fjerne sådanne skævheder.

Oqaasileriffiks arbejde med sprogteknologi og sprognormering fremhæver, at grønlandsk både står over for tekniske og samfundsmæssige udfordringer. Den komplekse polysyntetiske grammatik stiller særlige krav til maskinoversættelse og digitalisering, men giver samtidig sproget en unik styrke som system, der naturligt rummer kønsneutralitet. Sprognormering fungerer i denne sammenhæng som et redskab til at bevare sprogets autenticitet og samtidig tilpasse det til moderne værdier og samfundsforhold.

Grønlandsk sprogpolitik forener dermed sproglig arv med kulturel fornyelse og understreger sprogets rolle som kulturel identitetsbærer. Køn behandles ikke som en grammatisk kategori, men som en del af det menneskelige og kulturelle udtryk, som sproget formidler. I dette perspektiv fremstår grønlandsk ikke blot som et grammatisk system, men som et levende udtryk for et samfund, der søger balance mellem tradition og inklusion – mellem sproglig kontinuitet og social udvikling.

Summary

This article examines how gender is expressed – or rather not expressed – in the Greenlandic language. Unlike the other Nordic languages, Greenlandic lacks grammatical gender entirely. Nouns are inflected only for case and

number, and pronouns and verbs do not change form according to gender. As a result, gender is not structurally encoded in the grammar but can be conveyed through lexical or semantic means when relevant. Gender in Greenlandic is primarily reflected in vocabulary and naming traditions. While some Danish loanwords such as *formandi* and *ombudsmandi* originally contained gendered elements, most native Greenlandic words, including occupational titles, are gender-neutral. Personal names illustrate a similar development: traditionally gendered names like *Naja* (“younger sister”) and *Aqqahu* (“younger brother”) coexist with gender-neutral names such as *Imuk* (“human being”) and *Ivik* (“grass”).

The article also discusses how certain historically value-laden words, such as *niviarsiapilunneq* (“bad girl disease”), have been replaced with neutral expressions as part of a broader linguistic and cultural shift. Furthermore, Oqaasileriffik’s work on language planning and technology demonstrates how Greenlandic adapts to modern digital and social realities while preserving its structural neutrality.

Greenlandic thus differs from the other Nordic languages in that gender is not a grammatical category but a semantic and cultural one. The language’s inherent neutrality reflects a linguistic system that naturally supports inclusion, equality, and cultural continuity.

Referencer

- DR/Danmarks Radio. (2024). *136 nye ord om køn og seksualitet er på vej til grønlandsk ordbog*. (hentet 21.10.2025). <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/136-nye-ord-om-koen-og-seksualitet-er-vej-til-groenlandsk-ordbog>.
- Kleinschmidt, S. (1871). *Den grønlandske Ordbog: Grönlandsk-dansk Ordbog*. København: C.A. Reitzel.
- Naalakkersuisut. (2009). *Bemærkninger til lovforslaget om sprogpolitik*. (hentet 20.10.2025). https://naalakkersuisut.gl/-/media/test/departement_side/kultur_idraet_og_kirke/bem_til_lovforslaget_sprogpolitik_dk.pdf.
- Oqaasileriffik. (2020a). *Personnavne – Søg i databasen*. (hentet 20.10.2025). <https://oqaasileriffik.gl/da/personnavne/soeg/>.
- Oqaasileriffik. (2020b). *Formål og arbejdsområder*. (hentet 20.10.2025). <https://oqaasileriffik.gl/da/>.
- Oqaasileriffik. (2022). *Ordbog – Søg i grønlandske ord*. (hentet 20.10.2025). <https://oqaasileriffik.gl/da/ordbog/>.

Rasmussen, Chr. (1893). Supplement til *Den grønlandske Ordbog: Grønlandsk-dansk Ordbog*, s. 39. København: A. Rosenbergs Bogtrykkeri.

Forfatter

Beatrine Heilmann er sekretariatschef ved Oqaasileriffik, Grønlands Sprogsekretariat, hvor hun har været fastansat siden 2009. Hun har siden 2021 haft ledelsesansvaret for institutionen. Beatrine Heilmann er cand.mag. i sprog, litteratur og medier fra Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet). Før sin nuværende stilling arbejdede hun med sprogteknologi som fagområde. I dag omfatter hendes arbejde primært ledelse, terminologiudvikling og sprognormering med fokus på at styrke og udvikle det grønlandske sprog i et moderne samfund.

Nøgleord

grønlandsk sprog, kønsneutralitet, sprognormering, sprogteknologi

Bibliografiske oplysninger

Heilmann, Beatrine, 2026: Det grønlandske sprog og køn.

I: Kirsten Lindø Dolberg-Møller (red.): *Sprog i Norden 2026*, s. 81-88.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Forfatterne og Netværket for Sprognævnene i Norden
